

FINLANDS FÖRSVARSPROBLEM i historisk belysning

113012

En finsk officer ger i nedanstående artikel en intressant belysning av de svenska och finska försvarsproblemens gestaltning under arhundradenas lopp.

Under de sju århundraden Finland utgjorde en del av det svenska väldet och Sverige—Finlands öden leddes av en gemensam regent, förde riket som helhet och de bägge länderna vart för sig egentligen endast försvars-krig.

Vid studiet av dessa länders gemensamma historia gör man på bägge håll vanligen det misstaget, att man följer det dramatiska händelseförloppet antingen enbart ur synpunkten av det gemensamma rikets intressen eller endast med beaktande av den ena rikshälftens fördel. I Finland vill man ej alltid minnas, att det icke är tillfyllest att känna enbart det egna landets geografiska och politiska specialläge för att belysa bakgrunden till de olika fälttågen. I Sverige glömmar man lätt, att Finlands sekellånga kamp icke kan bedömas endast med hänsyn till de krav riksenheten Sverige—Finland ställde.

Ännu länge efter det påvedömet expansion, analoga handelsintressen och ett mot bägge folken riktat gemensamt hot sammansvetsat Finland med Sverige, var det svenska statsskicket mycket labilt. Det samma gällde ju även alla övriga medeltida stater. Det oaktat gjorde sig grannlänternas tryck kännbart och antog periodvis hotande dimensioner. Bakom det finska bosättningsområdet uppstod det snabbt växande Novgorod, vars arvtagare senare blev tsarväldet i Moskva, som snart började breda ut sig mot haven i norr och nordväst.

Den finska fronten har från tidernas begynnelse varit vänd mot sydost och i sin kamp sökte Finland stöd hos rikets stamområde i väster. Men Sverige var i sin tur utsatt för ett annat hot, trycket från Danmark—Norge. På finskt håll glömmar man ofta, att Sveriges södra landskap, bl. a. hela västkusten med undantag för Elfsborgs slott tillhörde Danmark till medio av 1600-talet, och att det danska området i mellersta Sverige sträckte sig till närheten av Bottniska viken och därigenom nästan uppdelade Sverige i tvenne delar. Danmark utvidgade även sitt valde längs Östersjöns kuster och härskade även periodvis i Estland.

Trots att det mellan Novgorod (senare Moskva) och Danmark—Norge före år 1493 icke existerade någon politisk allians, låg Sverige—Finland dock kontinuerligt under starkt tryck från sina grannar. Endast en aktiv utrikespolitik kunde befria dem ur detta läge. Men under dåvarande förhållanden mötte en aktiv utrikespolitik alltid väpnat motstånd. De krig, som avsågo att befria landet från det utländska trycket, voro därför nödvändiga för rikets framtid.

Härvid skönjer man tydligt de svensk-finska expansionskrigens defensiva och preventiva natur.

Ofta hör man, att fälttågen i slutet på 1500-talet och under det sjuttonde århundradet kallas erövringskrig. I grund och botten voro de det icke. Under sin historiska utveckling råka folken ibland ut för lägen, då ett begränsat erövringsmål utgör förutsättningen för en bestående fred. Det är på långt när icke alltid sagt, att en uppriktig fredsvilja förutsätter utrikespolitisk passivitet, tvärtom kan ett folk för att uppnå varaktig fred tidvis tvingas till aktiv, till och med aggressiv verksamhet också med risk för mili-

tära komplikationer. Detta gäller speciellt, då ett folk ej ännu uppnått naturliga och lätt försvarade gränser för sitt nationella bosättningsområde. En aktiv verksamhet kan då lätt leda till väpnade konflikter, vilka man måhända kunde undvika genom utrikespolitisk passivitet, men slutresultatet skulle med tiden bli ödesdigert. Det nationella oberoendet har alltid krävt ett visst pris och detta pris har nästan utan undantag betalats med nationens friskaste hjärteblod.

Sådan var Sveriges ställning vid nya tidens inträde. Riket kunde icke undvika krig, emedan det ville bevara sin plats bland de fria nationerna. Därför organiserades fälttågen söder om Östersjön och Finska viken.

Men granskar man å andra sidan händelserna under stormaktstiden, visar sig det dubbla syftemålet med Finlands forna krig.

Finland förde krig av tvenne slag: det deltog vid Sveriges sida i fälttåg, som utsträcktes utom landets gränser för att bevara och säkerställa rikets ställning i Europa, och det kämpade vid sina egna gränser och i eget land för att

dämma upp den ryska expansionen.

Endast tvenne gånger ha reguljära svenska truppförband kunnat delta i de finska försvarskrigen, nämligen under Hattarnas krig 1741—43 och under Gustaf III:djes fälttåg några årtionden senare. Detta konstaterande sker icke med någon bitterhet från finsk sida, långtifrån, ty finnarna måste inse, att Sverige hade en tillräckligt svår uppgift vid skyddandet av eget område. Detta såges enbart för att klargöra, varför Finlands vinterkrig 1939—40 hade en så naturlig grundval och varför finnarnas reaktion då var så spontan; Finlands kamp mot expansionen från sydost har alltid varit en hela folkets angelägenhet. Sedan urminnes tider har man varit van att taga upp kampen med egna krafter.

Det är att märka, att de bägge krig, i vilka svenska trupper deltog på finsk jord, till sin strategiska natur voro anfällskrig, och lika väl kunde hänföras till samma kategori som de utom landets gränser förda aktiva försvarskrigen. De krig, som förts för att försvara eget land, har Finland alltid utkämpat ensamt. Denna tradition är urgammal och ligger i blodet, därför har Finland aldrig hängett sig åt några spekulationer, när faran hotat från sydost. Å ena sidan medför detta vissa fördelar, å andra sidan nackdelar. Det är fördelaktigt, ty denna tradition ger Finland styrka, men det medför även, att det finska folket lärt sig att se sina försvarskrig ur en alltför snäv synvinkel.

I Sverige—Finlands gemensamma krig utom landets gränser har Finland procentuellt gjort en insats jämbördig med Sveriges.

Den dubbla karaktären i de krig, som Finland deltog i under Sveriges valde, ger upprinnelse till djuplodande tankar om Nordens ödesgemenskap. Det är något, man icke bör förgäta på någondera sidan Bottniska viken. Om Finland i detta krig skulle förlora värden, utan vilka det svårigen kan leva, har det dock kvar medvetandet om, att det inför historiens domstol har rätt att tillhöra de fria folken.

Denna rätt har köpts med blod, som flutit för det gemensamma Norden.

M. S.